

OBRAZLI XOTIRANI RIVOJLANTIRISH BOLA NUTQINI SHAKLLANTIRISHNING OMILI SIFATIDA

Islamova Manzura Mamatqul qizi

*Guliston Davlat Universiteti Pedagogika Psixologiya yo'nalishi 2- bosqich magistranti
14-21 guruh talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada obrazli xotirani rivojlantirish orqali bola nutqini rivojlantirishning ayrim jihatlari muhokama etiladi.*

Kalit so'zlar: *Obrazli xotira, nutq, vosita, tibbiyot, metod.*

Obrazli xotira qayerda saqlanadi? Ming yillar davomida tibbiyot xodimlari xotiraning saqlanish joyi – bosh miya ekanligiga ishonar edilar. O'tgan asrda avval xotiradan ko'tarilgan voqealar haqidagi axborotni o'timish qa'ridan yuzaga chiqarish qobiliyati uchun javobgar bo'lgan bosh miya nuqtalarini izlash ishlari boshlab yuborilgan edi. Lekin miya qutisi qancha tadqiq etilmasin, axborot to'plash va saqlash vazifasini bajaruvchi hech qanday soha aniqlanmadi. Ma'lum bo'lishicha, bu vazifani yaxlit miyaning o'zi, uning yarim sharlari bajaradi.

Inson xotirasidagi assotsiatsiyalar 3 turga ajratiladi [1]:

Yondoshlik assotsiatsiyasi - bir necha narsa yoki hodisalarni ayni bir vaqtda yokiketma - ket idrok qilishdan hosil bõladi.

O'xshashlik assotsiatsiyasi - hozirgi paytda idkor qilinayotgan narsa bilan ilgari idrokqilingan narsa o'rtasida ma'lum õxshashlikka aytiladi.

Qarama - qarshilik assotsiatsiyasi - hozirgi idrok qilinayotgan narsalar bilan ilgari idrokqilinayotgan narsalar o'rtasida qarama - qarshi belgilar va xususiyatlar bõlganga aytiladi.

M. G. Davletshin tahriri ostida chiqqan "Umumiy psixologiya" o'quv qo'llanmasida quyidagi xotira kalssifikatsiyasi qays qilinadi:

Psixik faolligiga ko'ra: ixtiyoriy va ixtiyorsiz xotira.

Faoliyat maqsadiga ko'ra: harakat, emotsional, obraz va so'z - mantiq xotirasi.
Muddatiga ko'ra: uzoq muddatli, qisqa muddatli va operativ xotira.

Harakat xotirasi - inson faoliyatining har bir turida ruhiy faollikning u yoki bu ko'rinishlarini ustunlik qilishida kuzatiladi [2].

His - tuyg'u yoki hissiyot xotirasi - bu xotira his - tuyg'ular, ruhiy kechinmalar, hissiyotlar, ehtiyojlarimiz va qiziqishlarimiz qanday qondirilayotganligidan, atrofimizdagi narsa va hodisalarning xususiyatiga

nisbatan munosabatimiz qay tarzda amalga oshirilayotganligidan doimo xabar berib turish imkoniyatiga ega.

Obrazli xotira - yaqqol mazmunni, binobarin, narsa, hodisalarning aniq obrazlarini, ularning xususiyatlari va bog'lanishlarini esda qoldirish, ongda mustahkamlash hamda zaruriyat tug'ilganida esga tushirishdan iborat xotira turiga aytiladi.

So'z - mantiq xotirasi mazmunini fikr va mulohazalar, aniq hukm hamda xulosa chiqarishlar tashkil etadi.

Ixtiyoriy xotira deganda ma'lum maqsadni ro'yobga chiqarish uchun muayyan davrlarda aqliy harakatlarga suyangan holda amalga oshirilishidan iborat xotira jarayoni tushuniladi.

Ixtiyorsiz xotiraning turmushda va faoliyatda katta o'rin egallanishini har kim o'z shaxsiy tajribasidan bilinadi.

Qisqa muddatli xotira - qisqa muddatli esda qoldirilishini ta'minlaydigan xotira turi.

Operativ xotira inson tomonidan bevosita amalga oshirilayotgan faol tezkor harakatlar, usullari uchun xizmat qiluvchi jarayonni anglatuvchi mnemik holatga aytiladi.

Esda qoldirish o'zining faolligi jihatidan ikkiga bo'linadi [3]:

a) ixtiyorsiz esda qoldirish - oldindan maqsad qo'yilmaydi, mavzu tanlabmaydi va iroda kuchi sarflanmaydi

b) ixtiyoriy esda qoldirish - oldindan maqsad qo'yib mavzu belgilanadi. Ixtiyoriy esda qoldirishda quyidagi turli usullardan foydalaniladi: maqsad qo'yish, masalan, institutga kirish oldidagi maqsad;

Tanish - ilgari idrok qilingan narsa va hodisalarni takror idrok qilish natijasida u yokibu hodisani esga tushirishdir.

Eslash - narsa va hodisalarni, uni ayni paytda idrok qilmay esga tushirishdir. Bevosita eslash - tushirish materialni idrok qilish ketidanoq esga tushirishdan iborat.

Vaqt o'tkazib eslash - esda olib qolingani oradan bir qancha vaqt o'tkazib esga tushirishdirki, bunda shu orada ongimizda boshqa jarayonlar o'tgandek bo'ladi.

Yuqoridagi obrazli xotirani shakllantirish bolalarda nutqning rivojlanishiga kalit bo'lishi shubhasiz. Buning asosiy sababi, inson xotirlagan narsasini ikkinchi marotaba tilga olishi osonroq kechadi.

ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. Ontogenez psixologiyasi. E.G'oziyev. Toshkent.2010 y.
2. Arzimatova, I. M. (2023). ETHICAL-AESTHETIC IN LEADING STAFF CONCEPTUAL BASIS OF CULTURE DEVELOPMENT AND MODERN APPROACHES. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(5), 498-502.
3. Arzimatova, I. M. (2023). ISSUES OF DEVELOPMENT OF MANAGEMENT CULTURE IN LEADERS. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(4), 177-180.
4. Arzimatova, I. M. (2023). RAHBAR KADRLAR TAYYORLASH TIZIMINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH VA BOSHQARUV SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH ASOSLARI. *IJTIMOİY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(3), 169-173.
5. Arzimatova, I. M. (2023, March). PRINCIPLES OF DEVELOPMENT OF ETHICAL AND AESTHETIC CULTURE OF LEADERS. In *International Conference of Education, Research and Innovation* (Vol. 1, No. 3, pp. 29-34).
6. Arzimatova, I. M. (2023). The Influence of Social-Moral Stereotypes on the Management Activity of Female Leaders. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2(2), 135-140.
7. Arzimatova, I. M. (2022, November). STRUCTURAL ELEMENTS OF ETHICAL AND AESTHETIC CULTURE AND THEIR CHARACTERISTICS. In *E Conference Zone* (pp. 103-106).
8. Arzimatova, I. M. (2022). Increasing Attention to the Development of the Ethical-Aesthetic Culture of Management Staff under Globalization. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(11), 150-155.
9. Arzimatova, I., & Shavkatkhon, M. (2022). The Issue of Developing the Ethical and Aesthetic Culture of Management in the Context of Globalization. *Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences*, 7, 155-159.
10. Якубов, И. Ю. (2023). МОДИФИКАЦИЯ ПОЛИТЕТРАФТОРЭТИЛЕНА СОПОЛИМЕРИЗАЦИЕЙ ТЕТРАФТОРЭТИЛЕНА В ПРИСУТСТВИИ НИЗКОТЕМПЕРАТУРНОГО ИНИЦИАТОРА. *IJODKOR O'QITUVCHI*, 3(29), 367-374.